

Közösségi élet a virtuális térben

► „Az otthonmaradás időszakában sem voltunk tétlenek. Bár Zoomos és Facebookos péntek estéken találkoztunk, együtt tanultunk és játszottunk a virtuális Shalom klubban, oktatási sorozatokhoz csatlakoztunk, valami mégis hiányzik. A Wallenstein Zoltán terem nevetéssel teli hangulata és az együtt elfogyasztott finom kóser falatok.”

Ünnepi tanulások

Az idén sajnos legnagyobb ünnepünk is zárva marad a komáromi zsinagóga. Erre a vészorszak óta nem volt példa. Az ünnepek bejövetele előtt azonban online közös tanulást szerveztünk a ZOOM felületen dr. Balogh István vezetésével. A részletes beszámoló lapunk októberi számában olvasható. ◀

A Zsidó Kultúra Európai Napja Komáromban

Az elmúlt évtizedek hagyományait követve a Komáromi Zsidó Hitközség idén is bekapcsolódott a Zsidó Kultúra Európai Napja nemzetközi rendezvénysorozatba. Szeptember 6-án, a járványhelyzetre való tekintettel, a Menház kertje helyett a világhálón találkoztak a zsidó hagyományok iránt érdeklődők Ausztráliától, Izraelen, Svájcban, Ausztrián és Magyarországon át Szlovákiáig.

A délután első részében a júniusban elmaradt Mártírnapi kerület sor. A Vészorszak helyi és régióbeli áldozataira Darvas István budapesti főrabbi és Zucker Immanuel főkantor emlékezett. Paszternák András, a Komáromi Zsidó Hitközség programkoordinátora a helyi gettó felállításának körülményeit idézte, beszélt az interneten kereszttüli főhajtás nehézségeiről, a március óta hiányzó közösségi életéről.

A közelgő zsidó ünnepekről Miklós Dóra, a Zsblog főszerkesztője tartott előadást. A zsidó újév és az engesztelés napja eredetéről, szokásvilágáról és a gyakorlati tudnivalókról hallottak az érdeklődők. A nap folyamán Vadász Magda tolmácsolta szlovák nyelvre az elhangzottakat.

Folytatás a 6. oldalon.

Szerkesztői gondolatok

Az elmúlt hónapok kissé szomorkás, negatív szerkesztői gondolatai után, ezúttal igyekszem pozitívabbnak lenni. Szeptember 13-án, vasárnap

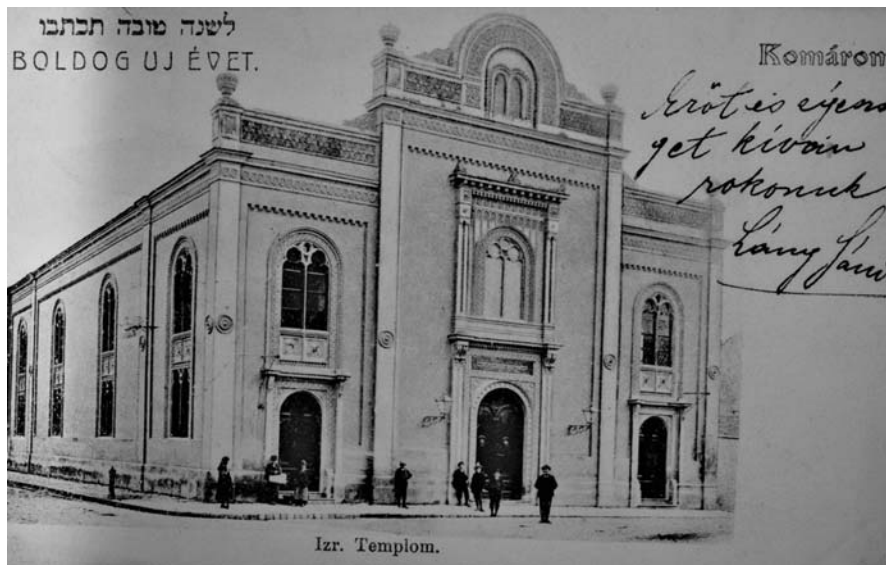

PASZTERNÁK ANDRÁS

vettem papírra őszindító lapszámunk nyitó mondatait. Bár a Menházban továbbra sem tartunk közösségi programokat, nagyrészt zárva a szlovák-magyar határ, Budapesten nem nyitnak ki a zsinagógák a nagyünnepekre, mégis vannak derűs hírei ennek az időszaknak. Dübörögnek az online zsidó programok. Igazi kavalkád vár mindazokra, akik koncerteket, beszélgetéseket, előadásokat hallgatnának, Zoomos műhelyfoglalkozásokon vennének részt, a közeli és a távoli ismerősökkel, barátokkal, rokonokkal élnének át hagyományainkhoz, kultúránkhoz kapcsolódó élményeket. Elmosódnak a határok, a kontinensek. Néhány kattintással óránként kezdhetünk, izraeli ételeket főzhetünk, kísérletezhetünk, ősi szövegeinkről tanulhatunk. Bekapcsolódhatunk a Bálint Ház Judafestjébe, pozsonyi, prágai, izraeli programoknak lehetünk résztvevői. A személyes kötelek helyett új netes barátságok köttetnek, izgalommal fürkészzük a kis ablakokban felbukkanó kameraképeket. Így vágunk hát neki az 5781. zsinagógai esztendőnek, íratassunk be mindannyian az élet könyvébe! ◀

Közösségi mozaik – kép(ek) a hitközség múltjából –

► Korabeli új évi üdvözlőlapp a Schnitzer Ármin Mikromúzeum gyűjteményéből. A hitközség megrendelésére, esetleg egy nyomdász, fotográfus, könyvkereskedő ötlete nyomán készült? Kinek és mikor küldhette Láng Sámuel? Valamikor 1863, a neológ zsinagóga felavatása és 1944, a komáromi zsidóság deportálása közötti időszakban adhatták postára a küldeményt. Milyenek lehettek a Nagyünnepek odabent az épületben? Ki, hol ülhetett? Mit mondhatott a rabbi az imádkozásra összegyűlt közösségnek? Milyen lehetett a Tóraszekrény, az omed, a bima ünnepi, fehér öltözetű? Ki fújhatta meg a sófárt? Kik voltak a kórus tagjai? Mi volt odahaza a rosh hasanai menü a gyülekezés házából hazatérve? Kérdések, melyekre talán már sosem kapunk választ... (Fénykép: Bárány János)

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy

10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

vagy

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX

Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

A hitközséget, újságunkat anonimitásukat kérő adományozók támogatták! Köszönjük!

A bécsi Wiesenthal Központ munkatársának ajánlására ellátogatott Komáromba a Le Monde riportere, budapesti, francia tolmács kíséretében, ismerkedett közösségünk életével, tevékenységével. A nap során találkozott városunk kulturális életének több vezető személyiségével, és fogadta Keszegh Béla polgármester.

A kis hitközségek tanácsa júniusban Trencsénben ülésezett. Hitközségünket Pasternák Antal elnök képviselte.

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége elnöksége online ülést tartott június végén, melynek fő témája a szövetség éves költségvetése volt.

Gál Tamás, a Komáromi Jókai Színház új igazgatója beszélgetésre hívta Pasternák Antalt és Kollár Zoltánt annak kapcsán, hogy a soron következő színházi évad második bemutatója Tadeusz Slobodzianek: A mi osztályunk című darabja lesz. A holokauszt témájú mű bemutatásához közösségünk támogatását kérte az igazgató úr.

A Menház udvara, a temető rendbetétele mellett sor került a bejárati rész felújítására, festésére, az ajtók mázolására.

Támogatóink / naši sponzori:

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Megkésett emlékezés az egykori komáromi gettó területén

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Úgy indult ugyanis Komáromban, hogy nem lesz külön gettó. A közgyűlés alakította véleményező bizottság javaslatára a polgármester akként rendelkezett, hogy nem gettót jelölt ki, hanem megjelölte az utcákat, amelyekben nem szabad zsidóknak lakni, s az ott lakó zsidókat kötelezte, hogy a tilos utcákból három nap alatt költözzenek el. Az orvosokat és mérnököket azonban az alól a tilalom alól is kivette közérdekből. Ez az átköltözködés annak rendje és módja szerint időre meg is történt.

Tisztelt Emlékezők! Hölgyeim és Uraim!

A fenti – eredetileg a Komáromi Lapok 1944. június 5-én kiadott számában megjelent – sorokat a Klapka György Múzeum néhány éve rendezett emlékkiállításának katalógusában olvashatjuk. A szöveg így folytatódik: „Ámde ez az intézkedés lényegében ellenkezett a rendelet szellemével, mert a rendelet szerint nem azt kell kijelölni, hogy hol nem lakhatnak, hanem, hogy hol lakhatnak zsidók. Ezért a polgármester intézkedését a felettes hatóság nem hagyta jóvá és elrendelte a gettó kijelölését. Ez a héten meg is történt.”

1944. június 1-jén este nyolc óráig kellett átköltöznie – a mérnököknek és az orvosoknak is – a Hajnal utca, az Eötvös utca, a Temetősor és a Király püspök utca határolta területre. Itt állunk most, 76 évvel a történések után a Menház kertjében – az egykori gettó területén –, vagy a világhálón követjük az idei Mártírnapi történéseit.

A zsidó közösségek, oktatási intézmények évtizedek óta azon dolgoznak, miként tudunk majd emlékezni a Soah vérvizaváros történéseire akkor, amikor már nem lesznek közöttünk a túlélők. A személyes történetek számítógépről, esetleg könyvben olvasva állnak már csak rendelkezésre. Arra talán senki sem készült fel, miként tekintünk vissza 70–80 évvel ezelőtt történt dolgokra, akkor, ha nem találkozhatunk személyesen, félve indulnak idős emberek a temetői rendezvényre, nincs mód egy helyen, élőben meghallgatni a háború után születettek által továbbvitt történeteket.

Sokan leírták már az elmúlt hónapokban, nem illő dolog párhuzamot vonni a mostani helyzet és a Vészkorszak között. Mégis óhatatlanul felsejlik bennünk, hogy az 1930–40-es években is volt egy, a leg-sötétebb korszak előtti utolsó közös nagyünnepi imádkozás, purimi multság, bar

vagy bat micvó a helyi zsinagógákban, kultúrtermekben, hogy mindig volt egy előző nap, amikor még betértek a komáromi hitközség tagjai a megszokott szatócsboltba, megálltak a Klapka téren néhány baráti szót váltani az ismerősökkel. Aztán szép lassan, vagy egészen hirtelen minden megváltozott. Új értelmet kapott egy-egy korábbi nagy családi ebéd, közösségekben megült brisz, esküvő, közös kirándulás, Duna vagy Vág-parti séta.

Itt állunk az utóbbi években megszőpült Menházban, szívünk szerint a zsinagógai emlékműnél tartott gyertyagyújtás után leülnénk a Shalom klubban egy jót beszélgetni, örömmel ölelnénk magunkhoz a közéről és távolról érkezett, régen látott testvéreinket. Nem tehetjük ma mindezt, változó rendelkezések, ki- és bezáruló határok, a távolságtartás szabályai igyekeznek megóvni minket a koronavírustól. Pár hónapja, akár egy hirtelen gondolatától vezérelve, néhány kattintással vásároltunk egy repülőjegyet Izraelbe, s akár már másnap, a következő hétvégén, vagy pár hét múlva ott állunk a Szentföldön a Siraatófal tövében.

Mikor tehetjük meg ezt újra? Kérdések súlya alatt roskadozunk minden nap. Áltathatjuk magunkat azzal, hogy talán néhány hónap, félév múlva... de a tudomány, a tudásunk mai állása szerint korai lenne még ilyen kijelentéseket tenni.

A remény, a hit adhat erőt nekünk ezekben a bizonytalan órákban. Ugyanúgy, ahogy a Komáromban gettóba kényszerítettek sokaságában, az erődökből terelt anyákban, gyermekekben és nagyszülőkből, a dél-komáromi állomáson bevonatba, munkaszolgálatra hurcolt emberek nagy többségében is élt a remény, hogy túléljük, jobb lesz, visszatérnek, s újrakezdik. Ha nem holnap, majd holnapután, a jövő héten.

A Mártírnapi megemlékezéseken, a Komáromi Zsidó Hitközség képviselőitől elhangzó beszédekben, az utóbbi években a Holokauszt áldozatai, túlélői, embermentői előtti tisztelgés mellett mindig megjelenik a számvetés is. Sorra vesszük, mi minden történt az elmúlt évben, milyen programokkal, rendezvényekkel hirdettük, hogy élnek még zsidók a régióban, városunkban. A tavaly őszi budapesti és dunaszerdahelyi kirándulás, az együtt megült Nagyünnep, a közös chanuka, a januári ENSZ Holokauszt-nap és Maccabi kiállítás megnyitója, mind-mind más megvilágításba került így utólag. Március óta zárva a Menház a közösségi programok elől. Fel kell idéznünk az elmúlt időszak azon nemes eseményeit is, amikor nem zsidó emberek emlékeztek egy-egy elpusztított közösségre emléktábla avatással, temetőtakarítással, mint láttuk azt például Bátorkeszin.

Folytatás a 8. oldalon

A 2019-es Mártírnapon, még a temetőben

Kehila-díj 2020

A Komáromi Zsidó Hitközség 2003 óta adja át a Kehila-díjat a régió zsidó közösségeinek fennmaradásáért, a zsidó kultúra megőrzésért sokat tevő magánszemélyeknek és intézményeknek. 2020. szeptember 6-án, a Zsidó Kultúra Európai Napján az alábbi elismerések kerültek kiosztásra:

Matúš Zelieska

Léván született 1999. június 21-én. Szülővárosában érettségizett 2018-ban, majd a Pozsonyi Egyetemen biokémiai tanulmányokat folytatott. A régió zsidó közössége iránti érdeklődését a Vezekény községből származó nagypapja elbeszélései keltették fel, aki gyakran emlegette gyerekkori jó barátját, Gyurit, a falu zsidó kereskedőjének fiát.

Matúš tizenhat éves korában elkezdett héberül tanulni, és kezdte kutatni a falu egyetlen zsidó családjának történetét. Ezzel összefüggésben együttműködött Ludovít Hládekkal, az aranyosmaróti zsidó temető gondnokával, aki létrehozott egy kis dokumentációs kiállítást a városka eltűnt zsidó közösségéről. Majd sikeres együttműködésbe kezdett a londoni genealógiai intézettel.

2018-ban izraeli utazása után kezdett dolgozni a Nagysallói Zsidó Múzeumot működtető és a falu két temetőjét gondozó Štefan Šeboval. Az ő kérésére pályázatot írt a múzeum felújítására. Ennek sikertelensége után GENIZA néven polgári társulást alakított, lévai székhellyel, melynek célja a régió zsidó örökségének megőrzése. A társulás javaslatára a Pozsonyi Zsidó Múzeumtól tevékenységéért köszönőlevelet kapott.

2019-ben Matúš Zelieska hozta létre a Shalom nevű nonprofit szervezetet Aranyosmaróton. Aktivitásaival figyelmet fordít a régió elfeledett zsidó közössége-

ink dokumentálására, a síremlékek héber szövegeinek fordítására.

Dolgozik a Garamszentbenedeki zsidó közösség monográfiájának befejezésén, a nagysallói múzeum felújításán és a települések temetőinek feltérképezésén.

Tervei között szerepel egy projekt megvalósítása, amelynek célja az igazságtalanul bojkott alatt tartott júdeai és szamáriai zsidó vállalkozók támogatása, akiknek színvonalas termékei képezhetik majd az első szlovákiai kóser e-shop, a Jerimoth alapját.

Matúš Zelieskát sokoldalú tevékenysége elismeréseként Kehila-díjra javasolta Saláti Erzsébet lévai olvasónk.

Miklós Dóra

A Scheiber Sándor Gimnáziumban érettségizett. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szociológusi diplomát szerzett. Évek óta mélyebben foglalkozik a zsidó tudományokkal, ilyen jellegű tanulmányai mellett végez szervezőmunkát különböző zsidó szervezetekben, oktat gyermekeket, tanít hébert, hittant, előadásokat szervez és tart, a Zsblog internetes oldal létrehozója. A veszélyhelyzet alatti karantén időszakában tíz részből álló sorozattal jelentkezett a Zoomon, Zsidóság a Kezdetektől címmel. Az előadásokat többen követték városunkból, a régióból és kvíz formájában adtak számot tudásukról. Reméljük, ősszel lesz folytatás.

Miklós Dórát a hagyományok őrzése, az

ismeretek bővítése érdekében kifejtett áldozatos munkája elismeréseként a Komáromi Zsidó Hitközség Kehila-díjra javasolta.

Gazdag József

1977-ben született Kassán. Az Új Szó napilap sportriportere volt, majd a Pátria Rádió magyar adásának szerkesztője, műsorvezetője lett.

A Kalligram Kiadó gondozásában több regénye jelent meg. Munkássága elismeréseként részesült kitüntetésekben: Bródy Sándor-díjat, Madách Imre-díjat és Móricz Zsigmond ösztöndíjat kapott.

Gazdag József az utóbbi időben vitakultúrájával felvállalta a tabunak számító témák nyilvánosságra hozatalát. Ezeket a témákat az általa szerkesztett és vezetett Kultúrszalon adásaiban jeleníti meg. Több mint két éve Holokauszt témájú irodalmi műveket igyekszik közelebb hozni a rádió hallgatóihoz. Rejtő Jenő életéről szerkesztett beszélgetőestet, Márai Sándor: Napló című művéből heteken át olvasott fel részleteket. Bemutatta hallgatóinak a Zoltán Gábor: Orgia és Szomszédok-Orgia köteteket. Vasárnap délelőttként a Kultúrszalonban Szerb Antal: Az utas és a holdvilág című regénye hangzik el Kulka János felolvasásában.

Gazdag Józsefet munkássága, tisztes kiállása az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és más a közvéleményt veszélyeztető nézetek ellen példaértékű és méltóvá teszi a Kehila-díj odaítélésére.

Az elismerésre javasolta dr. Novák Tamás közösségünk vezetőségi tagja.

Verbó Katalin

Takarmány forgalmazásával foglalkozó kiskereskedő, jelenleg nyugdíjas. Munkája során sok emberrel került kapcsolatba, ahol bátran kiállt a rasszizmus és antiszemitizmus mindenen megnyilvánulása ellen.

A tatabányai bányász hagyományok ápolásával, helytörténeti közösségek szervezésével komoly tekintélyt vívott ki magának. Jó közösségi ember, munkájára mindig számíthatunk.

Szívügyének tekinti a zsidóság múltját, jelenét és jövőjét. A Holokauszt rendezvényeken, mint szervező rendszeresen közreműködik. A Szenes Hanna Magyar-Izraeli Baráti Egyesület elnökségi tagja, aktívan részt vesz a szervezet munkájában.

A díjra jelölte Izsák Zoltán, az egyesület elnöke. ◀

Komáromiak a nagyvilágban – Holczer Ági (Ausztrália)

Régi-új rovatunkban a városunkból elszármazott hittestvéreinkkel beszélgetünk múltról, jelenről és jövőről. Ezúttal Holczer Ágit, ausztráliai olvasónkat kértük fel egy rövid időutazásra, és arra, hogy meséljen jelenlegi életéről.

Mit jelent számodra, ha azt hallod Komárom?

Komárom rengeteget jelent számomra, talán, ahogy az évek telnek, egyre többet akarok ott lenni, ezért igyekszem évente visszatérni, feltölteni a szívemet.

Akadnak kedves emlékeid a Komáromi Zsidó Hitközséggel kapcsolatban?

A Hitközséget sose kerülöm ki, ha Komáromba járok, mindig meleg fogadtatásban van részem. Régi szép emlékek fűznek oda. Mint gyerek, mindig alig vártam az ünnepeket, hogy találkozhasak zsidó barátaimmal. A szüleinkkel mentünk, ott jöttünk össze. Csodás volt, az apukátok biztos beszélt róla. Főleg a drága boldogult Paszternak Sanyi volt, aki összetartotta a társaságot.

Van olyan élményed, melyet szívesen megosztanál velünk az Eötvös utca 9-es számú házról, házból?

Eötvös utca 9? Ott éltem le az első 19 évet az életemből, tele vagyok emlékekkel, de ma nem tudok még a lépcsőházba se belépni, összeszorul a szívem.

Miként kerültél egészen Ausztráliáig? Gondoltad volna, hogy valaha ilyen messze élsz majd a Duna és a Vág partjától?

Ausztráliáról sosem álmodtam, hogy itt fogok kikötni. 1968-ban kivándoroltam Izraelbe, egyedül a szülők nélkül. Az élet nem volt könnyű ott, semmi sem sikerült, amihez hozzáfogtam. Igaz, héberül jól megtanultam, azonkívül semmi sem

ment simán. Hotel iskolába kezdtem járni, de angolból kétszer megbuktam.

Azt ajánlották nekem, hogy menjek Angliába tanulni, gyorsabban el fogom a nyelvet sajátítani. Be is kerültem egy híres angol nyelviskolába, a Cambridge School of Englishbe. A szálloda menedzsmentet végül Londonban végeztem el.

Ott ismertem meg a férjemet, aki prágai születésű. Rövid idő után meg is esküdtünk. Akkor már mindketten el akartunk menni Európából. Brazíliában kapott a férjem állást, de sokáig tartott a vízum elintézése. Közben Ausztráliából is kapott munkajánlatot, végül Sydney-ben költöttünk ki, de nem sokáig, mert Rióba húzott a szívünk. Kipróbáltuk, megtanultunk portugálul és visszajöttünk.

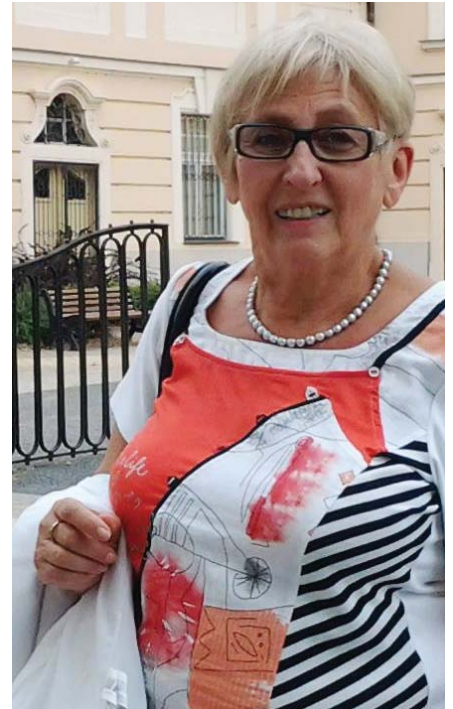
Mit jelentett számodra, amikor a rendszerváltást követően szüleid és a testvéred alijáztak, kivándoroltak Izraelbe?

A rendszerváltás sok változást hozott mindannyiunk életébe. Nagy lépés és óriási felelősség volt a testvéremtől kívándorolni a szülőkkel egy új országba, nyelv nélkül, pénz nélkül.

Tudtam, hogy nem lesz könnyű nekik, de végtelenül büszke vagyok rájuk, hogy nagyon pozitív gondolkodással indultak neki az új életnek. Sose bánták meg! Ez bizonyítja, hogy az erős akarat az életben mennyit jelent!

Mesélsz egy kicsit ausztráliai életedről?

Ausztrália nekünk már valóban az otthonunk. Dolgozom még a mai napig is.

Talán 35 éve átképeztem magam, pedagógus lettem és azóta Sydney legnagyobb zsidó iskolájának az óvodájában tanítok, külön hébert is.

Éljük a mindennapi életünket, mint mindenki máshol. A férjem egyetemi előadó. Két felnőtt lányunk van, az idősebbik Londonban él a családjával, a BBC-nek dolgozik, a fiatalabbik itt van Sydneyben, a legnagyobb gyerekkórház igazgatóságán dolgozik.

Ha teheted, a nagy távolság ellenére is rendszeresen visszatérsz Szlovákiába. Mi az, ami visszahoz?

Nagyon élvezem, hogy minden évben visszalátogatok Komáromba. Sajnos a koronavírus miatt, ez idén nem sikerült. Komáromban van valami mágnes, amely visszahúz! Szeretek a régi barátokkal összejönni, valóban szeretem őket! Sőt sok új jó baráttra is rátaláltam. Az öcsém-mel mindketten szeretünk Komáromban találkozni. Számunkra ez nagyon különleges idő, mert minket a sors fiatalon szétválasztott, jóformán mi alig ismerjük egymást. Ott vannak a gyökereink és odahúz a szívünk. Igaz, teljesen más időszakban éltünk ott, nekem úgy tűnik mintha, más században lett volna. Mindig gyönyörű a találkozás, csak a búcsú nagyon nehéz. ◀

PA-PT

Osztályellenségek – új könyv és kutatások

Beszélgetés Dombi Gáborral – 2. rész

Egy-egy kötet publikálása mérföldkő a kutató szakmai munkájában, akadnak még feltáratlan területek a témában, amelyekkel érdemes lenne mélységeiben foglalkozni?

Csupán a kitelepítés történetének – és ennek zsidó vonatkozásainak – kutatása még évekig tartó folyamatos munkát igényelne. A zsidó történelem nem ért véget a felszabadulással, tanulságos lehet az újrakezdés, a Joint, a hitközség története. De általában elmondható, hogy a magyarországi, Kárpát-medencei zsidóság kutatása terén még van elmesélendő történet. Nagy történészek munkái ellenére kevésbé ismert a 18. század, a bevándorlás, megtelepedés időszaka. Alaposan elemzett csomópontokat ismerünk a 19. század történetéből, de nem eleget. A 20. század borzalmaival már több történész foglalkozott, de itt is hiányzik még jócskán munka. Nem csak helytörténeti monográfiák kiadása, de az olyan alapvető témák feldolgozása is megtorpant, mint például a magyar zsidó gazdaságtörténet. Illenék többet tudnunk az orthodoxiáról, s egyáltalán: a zsidó szervezetek életéről, működéséről, struktúrájáról.

Épp a soméros fiam és barátai mutattak rá, hogy az antiszemitizmus és holokauszt témáján túl ezernyi kérdés van, amit jobban kellene ismernünk. Az lenne feladatunk, hogy ismét elkezdjük a leghálátlanabb aprómunkát: a dokumentumok, fotók, kisényomatványok gyűjtését és publikálását, a névmutatók, kronológiák, adattárak, statisztikák összeállítását, hogy abból majd utódaink 21. századi módon újraírják a magyar zsidóság történetét. S ebben a munkában kulcsszerepe lehet a könyvtáraknak, levéltáraknak, amiknek folyama-

tosan és iparszerűen kellene digitalizálni és publikálni anyagaikat.

Azt olvastuk Önről a világhálón: „A magyarországi információs társadalom és digitális média egyik kezdeményezője és ideológusa.” Miért fontos a mai kor szerzőjének, hogy a kiadványa nyomtatásban is megjelenjen?

Erről nem én döntöttem. A kiadó, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága nyomtatásban tette volna közzé a könyvet, ha a koronavírus nem támadja meg az emberiséget. De végül egyszerre jelent meg elektronikusan, pdf-formában és nyomtatásban is. A jó hír, hogy elektronikusan ingyenesen érhető el. De mindig is lesznek olyanok, akik szívesebben vesznek kézbe nyomtatott könyvet. És ez helyes. De én, ha tehetem, e-könyvet vásárolok, olvasok. Az ok nagyon egyszerű: több könyv már nem fér el a lakásban.

Az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tár kezdeményezője, ötletgazdája. Miért volt fontos Önnek, hogy létrejöjjön ez a múzeum, emlékhely? Olyan lett, amilyennek megálmodta?

Határozottan nem lett olyan. Miután engem kirúgtak a saját projektomból, véget is ért a történelmi munka. A 19.-20. század zsidó világát, életét, színességét kellett volna bemutatnia az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tárnak. De ehhez folyamatosan kutatni, kiállítani, történeti munkát is kellett volna végezni. Úgy vélem, hogy főzőcskézésből, beszélgetős teadélutánokból nincs kiállítás, nincs múltfeltárás, nincs új információ az új generációknak. Nekem – hat generációra visszamenőleg erzsébetvárosiként – sze-

mélyes ügyem volt, hogy megvalósuljon ez a múzeum-kutatóközpont. Mert személyes ügy számomra Erzsébetváros története a kitelepítés könyv legfontosabb része az erzsébetvárosi történet.

Érdeklí a mai fiatalokat a családjuk, lakóhelyük történelme, története?

Nem merném határozottan állítani, hogy igen. De az biztos, hogy új utakat kell találnunk hozzájuk. A 21. században még mindig a 19. század módszereivel élünk. Több vizuális megoldás, újabb pedagógia, színesebb történetmondás, erőteljesebb személyessé tétel lenne kívánatos – szerintem. És sokkal kevesebb politikátörténet. Több ismeret és példa a mindennapok, az életmód, a gazdaság, a szórakozás, és egyéb ezernyi apróság történetéből. És ha már látják, érzékelik az embert az adott korszakban, akkor juthatnak el oda, milyen érdekek által irányított hatalmi rendszerek vették körül az egyént. De ehhez többet, sokkal többet kellene dolgozni. ◀

PA-PT

Folytatás az 1. oldalról

A Kehila-díjak átadása sem maradt el. 2003 óta ezzel az elismeréssel köszöni meg a helyi közösség mindazok munkáját, akik a zsidó kultúra, a hagyományok, az elnéptelenedett hitközségek emlékének ápolása terén fontos küldetést teljesítenek. 2020-ban Matúš Zelieska (Léva – az elpusztított zsidó közösségek emlékének ápolásáért), Miklós Dóra (Budapest – online oktatási programok szervezéséért), Gazdag József (Komárom – az idegengyűlölet és az antiszemitizmus elleni példaértékű kiállításáért) és Verbó Katalin (Tatabánya – a Szenes Hanna Magyar–Izraeli Baráti Egye-

sületben végzett tevékenységéért) részesült elismerésben. Zárásként Paszternák Tamás főszerző és Miklós Dóra mutatta be Klein Judit énekesnőt, akinek jóvoltából a zsidó zene dallamai csendültek fel élőben Budapestről. Ő és a Haverim zenekar vidám pillanatokat szerzett minden résztvevőnek. Az ismert számokat – ki ki odahaza – együtt dúdolta a művészekkel.

Köszönet mindazoknak, akik a szervezésben közreműködtek és azoknak is, akik velünk tartottak! Találkozunk mihamarabb személyesen is a Menházban! ◀

PA

PASZTERNÁK
ANDRÁS

Kék-fehér hétköznapok

97. fejezet: Légiriadó

(2012. november 15. – 18.30)

Pár órája le „galuti puhapöcsöztek” a Facebook izraeli magyarok csoportjában. A legfrissebb 18:45-ös jelentések szerint szólnak a légvédelmi szirénák Tel-Avivban, s robbanás is hallatszott. Ramat Ganban egyelőre csend van. Délután ötkor Rishon LeZionban hullott le egy rakéta, illetve percekkel ezelőtt újabb robbanást jelentettek.

(2012. november 15. – kicsivel később)

Hát ez is megvolt... Közép-Izraelben folytatódik az élet az első riasztás, rakétaeső után. Azt írják a neten az 1991-es Öböl-háború óta nem volt példa arra, hogy éles légi riasztás lett volna Tel-Avivban. Ülök és várok, fülelek. A szomszéd, biztonsági szoba ajtaja nyitva. Lehet nem lesz több, lehet egy óra múlva, lehet kettő, vagy éppen csak két perc múlva. Kicsit olyan érzés, mint amikor az ember elveszítette a szüzességét (azaz még nem teljesen, hiszen saját füllel nem hallottam „idehaza” a szirénát), hát ez is megvolt.

Friss hírek helyi idő szerint 20:30-kor:

- 30 000 tartalékost mozgósít a hadsereg.
- Barak védelmi miniszter szerint, most Tel-Avivban azt érezzük, amit a dél-izraeliek már régén.
- Ashdodban és Beer Shevan folyamatosan hullanak a gázai „ajándékok”.
- A szárazföldi erőket a Gázai övezet határán vonják össze, hogy egy esetleges politikai döntés után megindulhasson a hadművelet egy újabb szakasza. Amíg áram és Internet van, folyamatosan jelentkezem Ramat Ganból.

(2012. november 15. – 23:45)

A száraz ruhát szedegetem az erkélyen, minden olyan mint máskor... csak az ember megpróbál odafigyelni minden neszre, s picit összerendezzen, ha megszólal egy autóriasztó, esetleg motor berreg el az ablak alatt a megszokottól kicsit hangosabban. Nincsenek nagyon új hírek a legnagyobb izraeli angol nyelvű portálokon, s talán ez a legjobb hír ebben a helyzetben:

- A légierő nagyszabású műveletet indított a tel-avivi támadást követően.
- A Gázai övezet 40 km-es körzetében zárva maradnak az iskolák holnap.
- Az illetékesek szerint nehéz éjszaka vár az ország lakóira, s mindenkit körülményekre intenek. Nyugodalmat, rendkívüli eseményektől és híradásoktól mentes éjszakát!

(2012. november 16. – reggel)

Jó és csendes reggelt mindenkinek, aki követi a Posztdok Napló rendkívüli Hadinapló híradásait. Az első utcai ruhában töltött ramat gani éjszaka után, amely szerencsére eseménytelenül zajlott végül lássuk a legfrissebbeket:

- Az izraeli hadsereg folytatta a Felhőoszlop hadműveletet.
- Válaszul rakéták hullottak Ashdodra, Ashkelonra, Eshkolban,

Ofakimban, Beer Shevan, Shaar Hanegevbe és a vonzaskörzetükben lévő településekre.

- Gázába látogat ma az egyiptomi elnök.
- A hadsereg felkészült a szárazföldi beavatkozásra.
- Gyanús csomag miatt állt reggel a jeruzsálemi könnyű vasút (villamos), állítólag (update: csőbomba volt).
- A tegnap rakéta támadást elszenvedett Rishon LeZionban ki nyitottak reggel az iskolák.
- A Haaretz jelentése szerint az Air France mérlegeli izraeli repülőjáratának leállítását.

(2012. november 16. – 12:30)

Péntek délelőtt elindulok szokásos bevásárlókörutamra. Este beköszönt a Shabbat, időben fel kell készülni az ünnepre, mielőtt leáll az élet Ramat Ganban. Az utcámban lévő óvodák hangosak a gyerekricsajtól, a boltok nyitva, a zöldségesnél gyümölcsöket válogatnak a háziasszonyok az ünnepi asztalra. A trafiknál idősek beszélgetnek, a schwarmásnál fülöp-szigeteki vendégmunkások falatoznak. Kamaszok jönnek az iskolából, elhúzz mellett az Aluf Sade irányába haladó 63-as. Lenyűgöz ennek az országnak az élni akarása, ha ne add I'ten nálunk lenne valami hasonló, már mindenki pánikolna.

A szuperben nincsenek sokan, van kocsis és ami tényleg ritka kocsár is. Mindenből van minden, s az emberek sem vásárolnak többet attól, mint amit más pénteken. A pék süt, a hentes szeleteli a húst. Ha a kasszás bácsi nem kívánna csendes napot a Jó Szombat! mellette, fel sem tűnne, hogy alig 4-5 km-re mi is történt tegnap este.

Felpakolva indulok haza. Ugyanazon az oldalon, mint idefelé. Itt már felmértem, hova feküdnék le, ha felsüvöltenének a szirénák, legalább ezen nem kell majd gondolkodni azon a pár méteren, amit otthonig meg kell tenni.

Az egyetem Facebook oldalán reggel nyilvánosságra hozták a kampusz óvóhelyeinek térképét, ez még jól jöhet jövő héten. Szombatra 120 déli családot látnak vendégül, szép kezdeményezés.

A helyi közszolgálati médiaszolgáltató speciális szombati rádiócsatornát indított, amelyen csak vész esetén sugároznak majd adást, különben csend lesz rajta.

A legfrissebb hírek:

- A televíziók élőben közvetítik, a szinte szünet nélkül hulló és elfogott rakéták robbanásait, becsapódásait Szderotból, Ashdodból és a környező településekről.
- Az egyiptomi elnök váratlanul korábban befejezte baráti látogatását Gázában, mivel a folyamatos Dél-Izraeli érő rakétaeső miatt az izraeli hadsereg sem maradt tétlen (ezt később a hadsereg cáfolta).
- A szárazföldi csapatok Gáza körül gyülekeznek, 16 000 tartalékot hívtak be.
- Szombat este hadrendbe állítják az ötödik Vaskupola léghátrító úteget is az országban.
- Gázából tankelhárító löveggel lőttek egy közvetítőkocsira Eshkol környékén.
- Az egész országban megerősítik a rendőri alakulatokat.
- A biztonsági helyzet miatt számos utat lezártak Dél-Izraelben a forgalom elől. ◀

Folytatjuk.

DR. ORNA
MONDSCHIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Őszi ünnepek 2020

Anaptár szeptembert mutat, de a hőmérő 36 fokon áll. A levegő páratartalma közelít a 80 %-hoz, a falak is öntik a meleget. Nappal majdnem lehetetlen kimenni a házból, a tengerpart is üres. Egyik szomszéd a kapu mellett két tálba vizet tett a kóbor macskáknak, de a meleg miatt még azokat sem lehet látni. Szerencse, hogy a vízestálak az árnyékban vannak, másképp egy macska se közeledne a forró vízhez.

A légkondicionálók reggel óta működnek, az időjárás előrejelzés nem ígér enyhülést. Az ország legdélibb városában Eilat-on 49 fokot mértek. A hírekben azzal vigasztalnak, hogy az Egyesült Arab Emírségben 50 fok van nappal, árnyékban. A napokban Izrael és az Egyesült Arab Emírségek békeszerződést írnak alá, amely azt jelenti, hogy az itteni turisták minden akadály nélkül utazhatnak oda.

A békeszerződésnek sok fontos következménye van politikai, gazdasági és kulturális szempontból. Az izraeliek éveken át el voltak zárva a világtól, nagyon kevesen utaztak külföldre. Mára ez megváltozott, sokan évente többször útra kelnek. Sajnos március óta ez szinte lehetetlen, megváltozott a mindennapi életünk. Ha valaki manapság Párizsról, Londonról, New Yorkról álmodozik, ezekhez most új célokot is hozzáadhat: Abu Dhabit, Dubai-t és más szupermodern emírségi városokat. Lenyűgöző szállodák, bevásárlóközpontok és más turisztikai attrakciók várják az utazókat. Sajnos ezek az álmok egyelőre nem teljesíthetők, a Covid-19 továbbra is itt van.

Nemcsak a meleg időjárás miatt maradunk otthon, hanem a saját biztonságunk és egészségünk védelme érdekében. Ilyenkor a bevásárlást is másképpen tervezzük, nagyobb mennyiséget veszünk, hogy ne kelljen minden nap kimenni a piacra vagy az üzletekbe. Az éttermeket korlátozásokkal nyitották ki, kevesen étkeznek házon kívül. Inkább otthon sütnek-főznek. Sokan most szerették meg a konyhai munkát.

Az őszi ünnepekre mindenkinek van legalább egy különleges receptje, amely a családban öröklődött generációról generációra. Ezek nélkül nem ünnep az ünnep. Néha vágyunk valami újra: új ízre, illatra.

Most érik a gránátalma. Ez a gyümölcs nagyon egészséges, sok ételhez felhasználható: előételként készíthetünk tabulé salátát gránátalmával. A hozzávalók: 1 csésze bulgur vagy kuszkusz, petrezselyem, 1 kis vöröshagyma, 1 kemény paradicsom, 1 uborka, 1 gránátalma (a magja), citromlé, olívaolaj, só, bors. A bulgurt vagy a kuszkuszt forró vízzel leöntjük, megvárjuk, míg a vizet beszívja. Az apróra vágott zöldségeket hozzáadjuk és ízesítjük a citrommal, olívaolajjal, sóval meg borsal. Óvatosan összekeverjük, a tejet a gránátalma magokkal díszítjük.

Gránátalmás húsétel

Hozzávalók: 1,5 kg marhahús, 4 kanál olívaolaj, 3 gránátalma, 1 fürt szőlő, só, bors, rozsmaring vagy más kedvelt fűszer.

Elkészítés: Az olajba belekeverjük a fűszereket. A húst bevagdoszuk, megkenjük a fűszeres olajjal. Alufóliába csomagoljuk és meleg sütőben 2 órát sütjük. Kinyitjuk a fóliát, hozzáadjuk a szőlőt meg a gránátalma magokat. Ha szükséges, hozzáadhatunk még olajat és fűszereket. Nyitott fóliában még 30 percig sütjük. Tálaláskor gyümölcsökkel díszítjük.

Shaná Tová! Boldog új esztendőt kívánok! ◀

Folytatás a 3. oldalról

Az elmúlt évben is számos iskolai csoport, táborozó gyerekcsoport, gyökereiket kereső kül- és belföldiek keresték fel a zsinagógát.

Az otthonmaradás időszakában sem voltunk tétlenek. Bár Zoomos és Facebookos péntek esteiken találkoztunk, együtt tanultunk és játszottunk a virtuális Shalom klubban, oktatási sorozatokhoz csatlakoztunk, valami mégis hiányzik. A Wallenstein Zoltán terem nevetéssel teli egyedi hangulata, a közösen ropogtatott pészachi macesz, az együtt elfogyasztott finom kóser falatok.

Egy állandó dolog maradt még azonban, az iroda hol interneten keresztül, hol személyes működése mellett. Ez közösségünk újságja a Hitközségi Híradó. 291

szám, 291 hónap óta köt bennünket össze, tájékoztat nyomtatva vagy elektronikusán, emlékeztet, oktat, irányt mutat, szórakoztat itt helyben, a szűkebb és a tágabb régióban. Most van itt az idő, hogy leírjuk a még le nem írt történeteket, hogy előkeressük a lassan megsárguló fotókat, hogy megőrizzük a Vészorszak után, hitből és reményből újjászervezett komáromi zsidó közösség mindennapjainak apró mozaikjait. Ragadjunk billentyűzetet, szerkesszük együtt az újságot, hogy akkor, amikor újra személyesen, félelem nélkül tölthetjük meg a Menház helyiségeit, előkeresve egy-egy lapszámot már csak nosztalgizva gondolhassunk vissza ezekre a mostani nehéz napokra. Ha 1945-ben volt erő, élni akarás a közösségben, most sem csüggedhetünk 2020-ban.

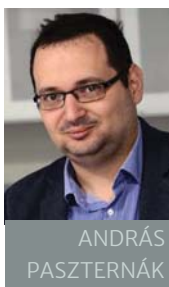
Emlékezzünk meg ma azokról is, akik 2019 júniusa óta távoztak közülünk, amíg és amikor teheték sosem hiányozhattak közülünk, követték sorsunkat, közösségi életünket a Hitközségi Híradó hasábjain: Deutsch Vali néni Érsekújvárból, Kohn Gáborné és Breuer Reuven Budapestről, Smuel Navon Bnei Brakból.

Jó lenne azt mondani, hogy 2021 júniusában újra hagyományosan találkozunk a temetőben, majd a Menházban, egy év múlva ismét teljes pompájában ünnepelhetünk a Zsidó Kultúra Európai Napján, de nehéz most erre ígéretet tenni.

Az előttünk álló őszi ünnepeken fohászkodjunk azért, hogy mindannyian az élet könyvébe íratassunk be az 5781. zsinagógai esztendőben. ◀

Neskorá spomienka na mieste bývalého geta – 1. časť

V Komárne to začalo tak, že nebude osobitné geto. Na návrh posudkovej komisie vymenovanej mestským zhromaždením primátor rozhodol, že nevymedzí geto, ale označil ulice, v ktorých nemôžu bývať Židia a Židov, ktorí v týchto uliciach bývali, zaviazal, aby sa zo zakázaných ulíc do troch dní vystahovali. V prípade lekárov a inžinierov však urobil z verejného záujmu výnimku. Toto presťahovanie sa tak, ako bolo určené, aj v určenej lehote uskutočnilo.

Vážení spomínajúci! Dámy a páni!

Vyššie uvedené riadky – pôvodne uverejnené na stránkach Komárňanských listov vydaných 5. júna 1944 – si môžeme prečítať v katalógu spomienkovej výstavy Múzea Györgya Klapku, usporiadanej pred niekoľkými rokmi. Text pokračuje nasledovne: „Avšak toto opatrenie sa v podstate priecilo duchu nariadenia, pretože podľa nariadenia nemalo byť označené miesto, kde Židia bývať nemôžu, ale miesto, kde bývať môžu. Opatrenie primátora preto vyššie úrady neschválili a nariadili vytvorenie geta. Tento týždeň sa tak aj stalo.“

Do ôsmej hodiny večera dňa 1. júna 1944 sa museli – aj inžinieri a lekári – presťahovať na územie ohraničené ulicami Úsvitovou, Eötvösovou a Biskupa Királya. Stojíme tu teraz, 76 rokov po týchto udalostiach v záhrade Menházu – na území bývalého geta – alebo sledujeme diania tohoročného Dňa martýrov na internete.

Židovské komunity a vzdelávacie zariadenia už celé desaťročia pracujú na tom, ako dokážeme v budúcnosti spomínať na hrozné časy šoa v časoch, keď už preživší nebudú medzi nami. Ich osobné príbehy budú k dispozícii len na počítačoch, prípadne v knihách. Takmer nikto z nás nie je pripravený spomínať na udalosti pred 70-80 rokov tak, že sa nestretáme osobne, starší sa vyberajú na podujatie na cintoríne s obavami, niet možnosti vypočuť si na jednom mieste naživo príbehy odovzdávané ďalej tými, ktorí sa narodili už po vojne.

Počas uplynulých mesiacov mnohí písali o tom, že sa nepatrí porovnávať súčasnú situáciu s obdobím holokaustu. Napriek tomu sa nám v myšliach vynorí myšlienka, že aj v 30-tych, 40-tych rokoch minulého storočia sa pred najhroznejším obdobím našich dejín konala jedna po-

sledná spoločná sviatočná modlitba, purimová oslava, bar alebo bat micva v miestnych synagógach, kultúrnych sálach, že vždy bol jeden predchádzajúci deň, keď členovia komárňanskej obce ešte zašli do svojho obchodu s rozličným tovarom, zastavili sa na Klapkovom námestí prehodiť pár slov so známymi. Potom pekne pomaly, alebo možno náhle, sa všetko zmenilo. Veľké rodinné obedy, bris, sobáš, spoločný výlet, prechádzka na brehu Dunaja či Váhu dostali iný zmysel, osobitný význam.

Stojíme tu v Menháze, ktorý počas uplynulých rokov opeknel. Po zapálení sviečok pod pamätnou tabuľou v synagóge by sme si radi sadli v Klube šalom, porozprávali sa, s radosťou by sme objali tých, čo prišli medzi nás zblízka či z väčšej diaľky. Dnes to nemôžeme urobiť – meniace sa nariadenia, otvárajúce sa a uzatvárajúce sa hranice, pravidlá na dodržiavanie vzdialeností sa nás snažia ochrániť pre koronavírusom. Pred niekoľkými mesiacmi sme si zmysleli a niekoľ-

kými kliknutiami zakúpili letenku do Izraela, a už na druhý deň, alebo nasledujúci víkend či o niekoľko týždňov sme stáli pri Múre nárekov vo Svätej zemi.

Ktovie kedy to budeme môcť urobiť znova? Ohýbame sa pod ťarchou každodenných otázok. Môžeme si nahovárať, že o niekoľko mesiacov, po polroku... ale podľa súčasného stavu vedy by bolo predčasné robiť takéto vyhlásenia.

V týchto neistých hodinách nám môže dodať silu nádej a viera. Rovnako, ako žila nádej v dave zahnaného do geta, v matkách, deťoch a starých rodičoch umiestnených v pevnostiach, v ženách a mužoch nahnaných do vagonov, v ľudoch odvezených do Osvienčimu a do pracovnej služby, že prežijú, bude lepšie, vrátia sa domov a začnú odznova. Ak nie zajtra, tak pozajtra, či na budúci týždeň.

V príhovoroch, ktoré v posledných rokoch odznievajú pri príležitosti Dňa martýrov sa okrem úcty k obetiam a preživším holokaustu a tým, ktorí našim súverencom pomáhali, objavuje aj rekapitulácia. Hovoríme o tom, čo všetko sa v uplynulom roku stalo, akými podujatiami sme dali svetu vedieť, že žijú ešte Židia v tomto regióne, v tomto meste. Vlaňajšie jesenné výlety do Budapešti a Dunajskej Stredy, spoločne strávené Vysoké sviatky, spoločná Chanuka, Deň holokaustu OSN v januári, otvorenie výstavy Makabi – toto všetko dostáva teraz iný význam. ◀

Cena Kehila 2020

Židovská náboženská obec v Komárne od jesene 2018 zjednotila ceny KEHILA a KEHILA-CHAVER, a odovzdáva ceny KEHILA tým, ktorí urobili mnoho pre židovské náboženské obce regiónu. Laureáti tohto roka sú:

Matúš Zelieska

Matúš Zelieska sa narodil 21. júna 1999 v Leviciach. V rodnom meste zmaturoval v roku 2018, potom študoval biochémiu na bratislavskej univerzite. Jeho záujem o židovskú obec regiónu vzbudili rozprávania starého otca pochádzajúceho z obce Vozokany, ktorý často spomínal svojho kamaráta Ďuriho, syna židovského obchodníka.

Matúš sa ako šestnásťročný začal učiť hebrejsky a skúmal históriu jedinej židovskej rodiny obce. V tejto súvislosti spolupracoval s Ľudovítom Hládekom, správcom židovského cintorína v Zlatých Moravciach, ktorý zostavil malú dokumentárnu výstavu o vymiznutej židovskej komunite mestečka. Neskôr úspešne spolupracoval s genealogickým inštitútom v Londýne.

V roku 2018 po návrate z Izraela začal spolupracovať so Štefanom Šebom, prevádzkovateľom Židovského múzea v Tekovských Lužanoch a správcom dvoch cintorínov obce. Na jeho žiadosť vypracoval projekt rekonštrukcie múzea. Projekt však nebol úspešný. Následne založil občianske združenie GENIZA so sídlom v Leviciach. Jeho cieľom je zachovanie židovského dedičstva regiónu. Stal sa predsedom združenia, a za svoju činnosť dostal od Židovského múzea v Bratislave ďakovný list.

V roku 2019 Matúš Zelieska založil v Zlatých Moravciach neziskovú organizáciu Shalom. Jej aktivity sú zamerané na dokumentáciu zabudnutých židovských obcí regiónu a preklad hebrejských textov náhrobných kameňov.

Dokončuje monografiu židovskej komunity v Hronskom Beňadiku, pracuje na rekonštrukcii múzea v Tekovských Lužanoch a zmapovaní cintorínov okolitých obcí.

Plánuje realizáciu projektu PTIL, ktorého cieľom je podpora nespravodlivo bojkotovaných júdejských a samaritských židovských podnikateľov, ktorých kvalitné výrobky môžu byť základom prvej kóšer predajne Jerimoth na Slovensku.

Matúšovi Zelieskovi za jeho mnohostrannú činnosť navrhuje udeliť cenu Kehila Erzsébet Saláti, naša čitateľka z Levíc.

Dóra Miklós

Maturovala na Gymnázium Sándora Scheibera. Diplom zo sociológie získala na Univerzite Loránda Eötvösa v Budapešti. Už celé roky sa hlboko venuje židovskej vede, popri štúdiách zameraných na túto tému pôsobí ako organizátorka v rôznych židovských organizáciách, vyučuje deti, hebrejčinu, náboženstvo, organizuje prednáška a sama prednáša, založila internetovú stránku žblog. Počas karantény v pandemickom období prezentovala na povrchu zoom desaťdielny seriál pod názvom Židovstvo od počiatkov. Jej prednášky sledovali mnohí aj z nášho mesta a regiónu, a získané poznatky testovali formou kvízu. Veríme, že na jeseň sa dočkáme aj pokračovania.

Židovská náboženská obec v Komárne navrhuje Dóre Miklós udeliť cenu Kehila za jej obetavú prácu a zásluhy v oblasti zachovania tradícií a rozširovania poznatkov.

József Gazdag

Narodil sa v roku 1977 v Košiciach. Pôsobil a športový redaktor denníka Új Szó, neskôr ako redaktor a moderátor maďarského vysielania rádia Pátria.

Vo vydavateľstve Kalligram vyšlo niekoľko jeho románov. Jeho práca bola od-

menená literárnymi cenami Sándora Bródyho a Imre Madácha, a získal štipendium Zsigmonda Móricza.

V poslednom období sa József Gazdag zhostil otvárania diskusií na tabuizované témy. Tieto námety sa objavujú vo vysielaní Kultúrneho salóna, ktorý rediguje i moderuje. Už viac ako dva roky sa snaží poslucháčom rozhlasu priblížiť literárne diela venované tematike holokaustu. Redigoval rozpravu o živote Jenő Rejtóho, počas niekoľkých týždňov interpretoval úryvky z Denníka Sándora Máraiho. Predstavil svojím poslucháčom diela Gábora Zoltána Orgia a Susedia-Orgia. V nedeľu predpoludním v rámci Kultúrneho salónu postupne odznieva román Antala Szerba Cesta za mesačného svitu v podaní herca Jánosa Kulku.

Dielo Józsefa Gazdaga a jeho čestné vystupovanie proti rasovej nenávisti, antisemitizmu a iným názorom ohrozujúcim verejnú mienku je príkladné a robí ho hodným ceny Kehila.

Cenu mu navrhol udeliť dr. Tomáš Novák, člen vedenia našej obce.

Katalin Verbó

Obchodníčka s krmivom, ktorá je v súčasnosti už dôchodkyňou. Počas svojej práce sa stretávala s mnohými ľuďmi, a vždy sa smelo postavila proti akémukoľvek prejavu rasizmu a antisemitizmu.

Uznanie ľudí si získala vďaka úsiliu vynaloženému na zachovávanie baníckych tradícií mesta Tatabánya a organizovaniu komunit venujúcich sa miestnej histórii. Je vynikajúcou spoločenskou osobou, na jej prácu sa môžeme vždy spoľahnúť.

Históriu, súčasnosť i budúcnosť Židovstva považuje za svoju srdcovú záležitosť. Pravidelne sa zúčastňuje na organizovaní spomienkových podujatí holokaustu.

Je členkou predsedníctva Združenia maďarsko-izraelského priateľstva Hanny Szenes, aktívne sa zúčastňuje na organizovaní a realizácii rôznych podujatí. ◀

Pokračovanie zo strany 1.

Nechýbalo ani odovzdanie cien Kehila. Miestna náboženská obec od roku 2003 týmto uznaním oceňuje prácu každého, kto vykonáva dôležité poslanie v oblasti zachovania židovskej kultúry, tradícií a pamiatky zaniknutých obcí. V roku 2020 cenu Kehila dostali: Matúš Zelieska (Levice – zachovávanie pamiatky zničených židovských komunít), Dóra Miklós (Budapešť – organizovanie online vzdelávacích programov), József Gazdag (Komárno – za príkladný odpor proti rasovej nenávisti a antisemitizmu) a Katalin Verbó (Tatabánya – za

činnosť vykonávanú v Združení maďarsko-izraelského priateľstva Hanny Szenes).

Na záver hlavný organizátor Tamás Paszternák a Dóra Miklós predstavili speváčku Judit Klein, vďaka ktorej zazneli židovské melódie naživo z Budapešti. Spolu s formáciou Haverim pripravila pre účastníkov veselý program. Obecenstvo – každý doma – si známe melódie pohmkávalo spolu s umelcami.

Vďaka patrí každému, kto sa podieľal na organizovaní podujatí, a aj tým ktorí sa o zúčastnili! Stretíme sa čo najskôr aj osobne v Menháze! ◀

Komunitná mozaika – fotografie z minulosti našej obce –

► „Pôvodný objekt židovského starobinca, ktorý bol postavený v roku 1896, dnes slúži miestnej židovskej obci ako komunitné centrum. Vstup do komplexu s neogotickou tehlovou fasádou je na nároží. V severnej časti zadného traktu sa nachádza synagóga, architektonicky zdôraznená vysokou štítovou strechou, rozetovým oknom a vstupným portálom. Interiér súčasnej modlitebne tvorí jednoduchý priestor zaklenutý valenou klenbou s pôvodným mobiliárom a pôsobivou neogotickou výzdobou. Zaujímavým výtvarným detailom sú ozdobné kovové tiahlá vysokej remeselnej kvality. Návštevníci by nemali zabudnúť na prehliadku expozície dejín komárňanskej židovskej komunity, ktorá sa nachádza v priestoroch náboženskej obce.” Zdroj: www.slovak-jewish-heritage.org, foto: János Bárány

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia
IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno
alebo
IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

Náboženskú obec, vydávanie Spravodajcu a Klub Šalom podporili anonymní darcovia. Ďakujeme!

Budapeštianska rodina Hazai si už viackrát chcela počas návštevy nášho mesta pozrieť synagógu. Teraz sa im to podarilo aj napriek tomu, že si nedohodli termín – stretli sme sa s nimi náhodou pred budovou.

Reportér týždenníka Dela János Bárány pripravil v rámci série Rozprávajúce budovy obsiahlu reportáž o Menháze a mikve. S autorom článku sa o židovských pamiatkach rozprával Zoltán Kollár a Anton Pasternák.

Riaditeľ Jókaiho divadla v Komárne pozval na rozhovor Antona Pasternáka a Zoltána Kollára v súvislosti s tým, že druhou premiérou novej divadelnej sezóny bude hra Tadeusa Slobodzianeka Naša trieda. K uvedeniu diela, ktorého témou je holokaust, žiadal pán riaditeľ pomoc našej komunity.

Ďakujeme našim čitateľom Erzsébet Salátiovej, Zoltánovi Izsákovi a dr. Tamásovi Novákovi, že reagovali na našu výzvu a navrhli osoby na udelenie ceny Kehila. Veríme, že pandémie nezabráni osobnému odovzdaniu cien.

Spravodaj – mesačník ŽNO v Komárne, **založené** v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Judit Haas, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), tlač: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. Periodikum je nepredajné.

Programy na internete

► **Neboli sme nečinní ani v čase, keď sme museli zostávať doma. Napriek tomu, že sme sa v piatok večer stretávali na zoom-e a facebooku, spoločne sme sa učili, hráli, vo virtuálnom Klube šalom sme sa zapojili do vzdelávacích kurzov, niečo nám chýba... (strana 4.)**

Sviatočné vzdelávanie online

V tomto roku zostala synagóga, žiaľ, zatvorená aj počas našich najväčších sviatkov – naposledy sa tak stalo v období holokaustu. Pred sviatkami sme organizovali spoločné online vzdelávanie na ZOOM-e pod vedením dr. Istvána Balogha. Viac v októbrom čísle Spravodajcu. ◀

Európsky deň židovskej kultúry v Komárne

Pokračujúc v tradíciách uplynulých desaťročí sa Židovská náboženská obec v Komárne aj v tomto roku zapojila do medzinárodnej siete podujatí pri príležitosti Európskeho dňa židovskej kultúry. Dňa 6. septembra účastníci podujatia žijúci v Austrálii, Izraeli, Švajčiarsku, Rakúsku, Maďarsku a Slovensku – sa vzhľadom na pandemickú situáciu – nestretli v záhrade Menházu, ale na internete.

Prvá časť popoludnia bola venovaná Dňu martýrov, ktorý sa v tomto roku v júni nekonal. Na obeť holokaustu z Komárna a okolia spomínal hlavný rabin István Darvas a hlavný kantor Immánuel Zucker. Programový koordinátor Židovskej náboženskej obce v Komárne András Paszternák hovoril o podmienkach vytvorenia miestneho geta, o ťažkostiach pietneho aktu sprostredkovaného cez internet a o komunitnom živote, ktorý od marca mnohým chýba.

O blížiacich sa židovských sviatkoch prednášala šéfredaktorka Zsblog-u Dóra Miklós. Záujemcovia si vypočuli informácie o pôvode, zvykoch a praktických radách spojených s oslavami židovského nového roka a Dňa zmierenia. Tlmočenie do slovenského jazyka vykonávala Magda Vadász.

Pokračovanie na strane 3.

Myšlienky redaktora

ANDRÁS PASZTERNÁK

Po trochu smutných, negatívnych myšlienkach redaktora z uplynulých mesiacov sa teraz vynasnažím byť pozitívnejší. Úvodné vety jesenného čísla nášho periodika píšem v nedeľu, 13. septembra. Napriek tomu, že sa v Menháze naďalej nemôžeme schádzať, slovensko-maďarská hranica je zväčša zatvorená a v Budapešti neotvoria synagógy svoje brány ani na vysoké sviatky, prináša aj toto obdobie veselšie správy. Online židovské podujatia sa rozbehli naplno. Majú si z čoho vyberať všetci tí, ktorí chcú sledovať koncerty, diskusie, prednášky, zúčastňovať sa pracovných dielní na zoom-e, prežívať spoločne s ďaleko žijúcimi priateľmi a príbuznými zážitky spojené s našimi tradíciami a kultúrou. Strácajú sa hranice a kontinenty. Niekoľkými kliknutiami môžeme tancovať hóru, variť izraelské jedlá, robiť pokusy, počúvať úryvky z našich prastarých textov. Môžeme sa zapojiť do Judafestu Bálintovho domu, zúčastniť sa na bratislavských, pražských či izraelských podujatiach. Osobné vzťahy nahradia nové priateľstvá cez internet, vzrušene sledujeme zábery kamier na obrazovke. Takto teda začíname židovský rok 5781, nech sme všetci zapísaní do knihy života! ◀

